ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ

ΚΑΙ

Η ΕΝ ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΩ ΜΑΧΗ

(Ἐκδοσις « Πανεπιστημιακῆς Ἐπιθεωρήσεως »)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ ΚΑΙ ΜΠΑΡΤ
Πλατεῖα Συντάγματος
1919

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙ
7 Ἰουνίου 1821

Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ

ΚΑΙ

Η ΕΝ ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΩ ΜΑΧΗ

(Ἔκδοσις «Πανεπιστημιακῆς Ἐπιθεωρήσεως»)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ ΚΑΙ ΜΠΑΡΤ
Πλατεῖα Συντάγματος
1919

168217

Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙ

(7 ΙΟΥΝΙΟΥ 1821) (1)

Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ Ἕλλην σπουδαστής, αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἀναμνήσεων, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ στρέψῃ ὅλον τὸν νοῦν του, ἐλόκληρον τὴν ψυχήν του πρὸς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ γεγονὸς τοῦ Δραγατσανίου, καθ' ὃ μία βραχὺ νεαρῶν ἡρώων, παιδίων ἀκόμη ὀγενείων, ἀντετάχθη ἐν ἀναπεπταμένῃ πεδιάδι κατὰ τῶν πυκνῶν τάξεων, κατὰ τῆς λυσσαλέας ἐπιθέσεως τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ μὲ εὐστάθειαν παλαιμάχων φαλαγγιτῶν ἀγομένων ὑπὸ τοῦ Παρμενίωνος ἢ γρεναδιέρων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τοῦ νικητοῦ τῆς Ἀουστερλίτς καὶ τῆς Ἰένας. Οἱ θαυμάσιοι αὐτοὶ ἔφηβοι τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα δὲν παρῆλθε χωρὶς εὐχύμους καρποὺς διὰ τὴν σύγχρονον ἡμῶν ἀκαδημαϊκὴν νεότητα, ὅπως διὰ τῶν πραγμάτων τὸ ἀπέδειξεν εἰς τέσσαρας κατὰ σειρὰν ἐκστρατείας, προήρχοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ σχολῶν εὑρισκομένων ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ ἐδάφους ἑλληνικοῦ τὰ ὀνομαστότερα τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἦσαν αἱ σχολαὶ τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Δημητσάνας. Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία ἦλθε βραδύτερον. Ἐκτὸς δὲ τῶν ὁρίων αἱ τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοῦ Ἰασίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ρωσσικὰς σχολάς, ἰδίως ἐν Ὀδησσῷ, ὄχι ὀλίγοι ἐφοίτων. Ὅσοι δὲ εἶχον τὰ μέσα δι' εὐρυτέραν μόρφωσιν μετέβαινον εἰς τὴν Δύσιν καὶ τοὺς συναντᾶτε μέχρι Μονπελιέ.

(1) Ἡ ἀνωτέρω διάλεξις ἐγένετο πρὸς τοὺς Φοιτητὰς τὴν παραμονὴν τῆς Ἐθνικῆς ἑορτῆς τῆς 25 Μαρτίου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Νομικῆς, μικρὸν πρὸ τῆς μεταβάσεως αὐτῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως πρὸς στέψιν τοῦ μνημείου τῶν Ἱερολοχιτῶν.

Τὰ ἰταλικὰ ἐν τούτοις Πανεπιστήμια συνεκέντρουν τοὺς περισσοτέρους, ἰδίως ἡ Πίζα καὶ ἡ Πάδοβα.

Ὁ Ὑψηλάντης, διαβὰς τὸν Προῦθον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1821, δὲν εἶχε μετ' αὐτοῦ τὰς πρώτας ἡμέρας περισσοτέρους τῶν τρισχιλίων μαχητῶν, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐγκατασταθῇ ἐν Φωξαίῃ ὁ στρατός του ἀνῆλθεν εἰς δώδεκα χιλιάδας. Οἱ σπουδασταί, κατὰ τὸ πλεῖστον κατηχημένοι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἔσπευσαν πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν πρώτων. Τίνος ὑπῆρξεν ἡ ἰδέα νὰ σχηματισθῶσιν εἰς ἴδιον τάγμα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἱεροῦ Λόχου; Πιθανῶς τοῦ ἐμπίστου τοῦ ἀρχιστρατήγου, Λασσάνη, πιθανῶς Ἰακωβάκη Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ, μεγάλου Ποστελνίκου, ἤτοι Πρωθυπουργοῦ, τότε τῆς Μολδαυίας, λαβόντος μέρος εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατεύματος. Ἀλλ' ἀκόμη πιθανώτερον, καὶ φυσικώτατον ἄλλως ὅπως συμβαίνῃ εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις, ἡ ὡραία ἰδέα νὰ ἤλθεν εἰς πολλῶν ὁμοῦ τὸν νοῦν, ἂν μὴ πάντων, νὰ σχηματισθοῦν εἰς χωριστὴν φάλαγγα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ***Ἱεροῦ Λόχου*** ὅπως ἄλλοτε τὸ ἄνθος τῆς θηβαϊκῆς νεότητος, τῆς ὁποίας τὸ κλέος εἶχον ἀναγνώσει εἰς τὰ βιβλία.

Τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἄσκησιν τοῦ ἐπιλέκτου σώματος τὸ ἀρχηγεῖον ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πρίγκιπα Καντακουζηνὸν, εὐγενῆ καὶ Φαναριώτην, ὅστις ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ὑπηρέτει ἐν τῷ ρωσσικῷ στρατῷ. Ἦτο συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ. τῶν ἐλαφρῶν Οὐσάρων, νεώτατος καὶ δραστήριος. Ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος κατώρθωσεν ὄντως νὰ τὸ ὀργανώσῃ καὶ ἀρκούντως νὰ τὸ ἀσκήσῃ. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἱερολοχῖται ἦσαν ἔφιπποι, εἶδος ἐφίππου πεζικοῦ ὅπως οἱ Μπόερς, οἵτινες τὸν ἵππον μεταχειρίζονται μόνον πρὸς μεταφορὰν καὶ ὄχι πρὸς μάχην. Κατόπιν ὅμως τοῖς ἀφῆρεσαν τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἤσκησαν εἰς τὰς πορείας, εἰς τὰ ἀπέραντα μολδαυϊκὰ

καὶ βλαχικὰ πεδία. Οὕτω ὁ Ἱερὸς Λόχος εὑρέθη νὰ εἶναι τὸ μόνον εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς πεζικὸν τοῦ Ὑψηλάντου· διότι τὸ ἐπίλοιπον ἐμάχετο κατὰ τοὺς ἁρματωλικοὺς τρόπους, ἢ ὀχυρούμενον προχείρως εἰς τὰ γνωστὰ ***ταμπούρια***, ἀνάλογα πρὸς τὰ σημερινὰ ταχύσκαπτα ἢ προσβάλλον στιφηδόν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ εὐχερῶς ν' ἀποχωρήσῃ εἰς καταλληλότερα σημεῖα. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη δύο τακτικῶν ἔφερε πάντοτε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ὅτε οἱ ἄτακτοι ἐνέδιδον, τὸ τακτικὸν πεζικὸν ἐγκατελείπετο μόνον. Καὶ ἔχομεν οὕτω εἰς τὴν Βλαχίαν τὸ Δραγατσάνι μὲ τοὺς Ἱερολοχίτας καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ Χαϊδάρι μὲ τὰ τάγματα τοῦ Φαβιὲ καὶ τὸ Καματερὸν μὲ τὸ τάγμα τῶν Κεφαλλήνων τοῦ Βούρβαχη.

Εἰς τοὺς Ἱερολοχίτας δὲν ἐδόθησαν λοιπὸν καρυοφύλια, ἀλλὰ λογχοφόροι καραβῖναι, μὲ μπαγιονέτα, ὅπως τὴν ἔλεγον οἱ ἴδιοι, καὶ τοὺς ἤσκησαν εἰς τὴν πυκνὴν τάξιν καὶ τὴν λεγχομαχίαν. Δὲν τοὺς ἔδωκαν φουστανέλλαν καὶ ντουλαμᾶ, ἀλλ' εὐρωπαϊκὰς στολὰς ὅπως τοὺς βλέπετε εἰς τὸν περίφημον πίνακα τοῦ Ἕς, τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς τὰς περὶ τὸν βασιλικὸν κῆπον τοῦ Μανάχου στοάς. Ἐσώθη μία αὐτῶν τῶν στολῶν καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἱστορικόν μας Μουσεῖον, κλειστὸν δυστυχῶς ἐφέτος, διὰ λόγους παρασκευαζομένης μεταφορᾶς. Ἡ στολὴ αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἱερολοχίτην Ξενοκράτην, ὅστις ἀποθανὼν πλούσιος ἐγκατέλιπε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ Ἔθνος. Ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου, εἰς ὃν εἶχε παρουσιασθῇ ἐν στολῇ Ἱερολοχίτου, τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἣν ἔφερεν ἐν Δραγαστανίῳ, ὅπερ εὐχαρίστησε πολὺ τὸν στρατιωτικὸν ἡγεμόνα. Ὑπάρχει καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ ὡραίου γέροντος μὲ τὴν στολὴν τὴν ὁποίαν κατὰ πρώτην φορὰν περιεβλήθη εἰς ἡλικίαν

δεκαοκτὼ καὶ μόνον ἐτῶν. Ἔχει τὴν φυσιογνωμίαν στρατιωτικωτάτην. Λόγῳ τοῦ χρώματος τῆς στολῆς αὐτῆς οἱ Ἱερολοχῖται ἐκαλοῦντο κοινῶς Μαυροφόροι, ἀλλὰ οἱ λογιώτατοι τῆς ἐποχῆς τοὺς γράφουν πάντοτε ***Μελανείμονας***. Τὸ πρόσθιον τῆς στολῆς, τὸ στῆθος, κοσμεῖται ὑπὸ πλεκτῶν σειρητίων, τῶν μπραδεμπούργ λεγομένων, μελανῶν καὶ αὐτῶν, αἱ παλάσκαι φέρονται χιαστί, ἔχουσι δὲ καὶ γυλιόν. Ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κάλυμμα τῶν Οὐσάρων, ὑψηλὸν ἄνευ γείσου, μετὰ κεφαλῆς νεκροῦ καὶ δύο ὀστῶν χιαστὶ ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιγραφὴ διὰ χρυσῶν γραμμάτων «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος». Ἡ λοφιὰ ἦτο λευκή. Τὴν στολὴν τῶν Ἱερολοχιτῶν ἔφερε καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος, ἐγκαταλείψας τὴν ρωσσικὴν ἀφοῦ ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Τοῦ τάγματος προπορεύονται σαλπισταί, τυμπανισταί, ἀλλὰ καὶ μουσικὴ χαλκίνων ὀργάνων, ἥτις συνηθέστατα παίζει τὸ ***θούριον*** τῶν Φιλικῶν :

« Φίλοι μου Συμπατριῶται,
« Δοῦλοι νά' μεθα ὡς πότε
« Τῶν ἀχρείων Μουσουλμάνων
« Τῆς Ἑλλάδος τῶν τυράννων.....(1)

Περιέργως ἡ σημαία τῶν Ἱερολοχιτῶν ἦτο ἀκριβῶς, κατὰ σχῆμα καὶ τὰ χρώματα, ἡ τρίχρους σημαία τῶν Γάλλων.

«Οἱ κυριώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ἦσαν οἱ ἐξ αὐτοῦ ἑκατόνταρχοι. Ὁ ἐξ Ἰθάκης Σπυρίδων Δρακούλης, ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος Σοῦτσος Κεμπάπης, ὁ καὶ πρῶτος τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ἑκατόνταρχος, ὁ Κεφαλλὴν Λουκᾶς Βαλ-

(1) Τὸ ἐμβατήριον, τοῦ ὁποίου περιεσώθη καὶ ἡ μουσική, εἶναι ποίημα τοῦ Κοραῆ καὶ ἐγράφη τῷ 1800 διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ τὸν Βοναπάρτην ταξιαρχίαν τῶν Ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολῆς, περὶ ἧς ἐν τῇ μελέτῃ μου «Οἱ Ἕλληνες τοῦ Ναπολέοντος».

σαμάκης, ὁ Μωραΐτης Ἀνδρόνικος Πελοποννήσιος, ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ρίζος, τοῦ ὁποίου δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω τὸ βαπτιστικὸν καὶ ὁ Ἰωάννης Κρόκιας ἐκ Χίου. Τί ἠξίζαν οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι δεικνύει εἰς ἡμᾶς ἓν γράμμα τοῦ Σούτσου πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ ἡρωϊκοῦ του θανάτου. «Δὲν ἔχω πλέον ὑποδήματα, γράφει ὁ νεαρὸς ἑκατόνταρχος· τὰ πόδια μου κατεξεσχίσθησαν. Κοιμοῦμαι μέσα εἰς θανατηφόρα τέλματα. Ζῶ μὲ καρπούς, σπανίως εὑρίσκω ἕνα ξερὸ κομμάτι ψωμί. Ἀλλ' αἱ στερήσεις αὐταὶ μοῦ εἶναι γλυκεῖαι· ὁ βίος αὐτὸς μ' ἀρέσει. Ἀπὸ παιδὶ δὲν ὠνειρευόμην ἄλλο ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνεξαρτησίας μας. Εὑρίσκομαι πρώτην φορὰν ἐπὶ κεφαλῆς ἐλευθέρων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν μὲ φορτώνουν μὲ ματαίους τίτλους, οἱ ὁποῖοι μου δίδουν τὸ γλυκὺ τοῦ ἀδελφοῦ ὄνομα... Χαίρετε !... Θὰ ἰδωθῶμεν ;.... ποῦ !... ὁ Θεὸς τὸ ξεύρει !» Ὁ δὲ Δρακούλης ; Οὗτος ὑπῆρξε ἡ ὡραιοτέρα φυσιογνωμία τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, τὸ δημοτικώτερον ὄνομα μεταξὺ τῶν Ἱερολοχιτῶν. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐσπούδαζεν ἐν Ὀδησσῷ. Ἀλλ' ἦτο φύσις ἐξόχως θερμουργὸς καὶ ἐθισιάζετο διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Ἔθνους του καὶ διὰ τὰς εὐγενεῖς ἰδέας. Εἶχεν ἐπιδοθῇ μετὰ πάθους εἰς τὴν δραματικὴν τέχνην καὶ ἐν Ὀδησσῷ ἵδρυσε τὸ «Γραικικὸν Θέατρον». Ἐδίδασκε τόσον καλῶς ὥστε ἀπεκαλεῖτο ὁ «Τάλμας τοῦ Γραικικοῦ Θεάτρου», ἰδίως διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἄμλετ. Ἐνθυμεῖσθε περὶ τοῦ μεγάλου ἠθοποιοῦ Ταλμᾶ, τοῦ Μ. Ναπολέοντος. Ὁ Δρακούλης ἦτο νέος λίαν μορφωμένος καὶ χαριέστατος, ἀληθῶς ἓν φαινόμενον. Εἶνε ὁ πρῶτος ὅστις ἐδίδαξε τὴν ὑπὸ τοῦ Ρίζου θαυμασίως μεταφρασθεῖσαν ***Ζαΐραν*** τοῦ Βολταίρου. Ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ Γ. Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς κατῆλθεν εἰς Βεσσαραβίαν, συμπαραλαβὼν τοὺς συνεργάτας του ἔσπευσεν εἰς συνάντησίν του.

Εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον ἐν τούτοις ἐθεώρησαν τιμήν των νὰ καταταχθοῦν καὶ παλαιοί τινες στρατιωτικοί. Οὕτως ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ὀσποδάρων, τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων Μολδοβλαχίας, Θεοδόσιος Χριστοδούλου Φινίτης, φέρων τὸν βυζαντινὸν τίτλον τοῦ πρωτοσπαθαρίου, ὡς ἐσυνειθίζετο εἰς τὰς αὐλὰς ἐκείνας. Οὗτος μάλιστα ἀφῆκε καὶ ἐπιστολάς, σημειώματα καὶ δὴ ποιήματα περὶ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, τὰ ὁποῖα ἂν δὲν ἔχουν λογοτεχνικὰς ἀξιώσεις, εἶναι ἐν τούτοις πολύτιμα ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔποψιν. Ὁ Φινίτης δὲν λησμονεῖ τὸ φοβερὸν δρᾶμα, τοῦ ὁποίου μετέσχε, καὶ εἰς τὸ γῆρας νωπὰς ἔχει ἀκόμη τὰς ἐξ αὐτοῦ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας πειρᾶται ν' ἀναπαραστήσῃ διὰ τῶν στίχων του.

«Εἰδ' ἀπόψε στ' ὄνειρό μου τὴν παληά μας ἐκστρατεία
«καὶ τοὺς Ἥρωάς μας πάντας καὶ τὸν Ἱερὸν τὸν Λόχον
«Μέσα εἰς Τουρκῶν τὰ στίφη, σκονισμένους, πληγω-
[μένους,
«σ' τοὺς ἱδρῶτας καὶ τὸ αἷμα ὅλους καταβουτημέ-
[νους. . . .»

Ὁ ποιητὴς-στρατιώτης ἀπέθανεν εἰς μικρὸν ρωσσικὸν χωρίον τῆς Βεσσαραβίας, τὴν Γογιάνην, ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ, ὁ ἄλλοτε λαμπροκόσμητος γκιουλὲρ-ἀγασῆς τῶν Ἡγεμονιῶν, πρωτοσπαθάριος καὶ βογιάρος. Θέλει νὰ ἔλθῃ νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερον βασίλειον τὸ 1833, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὰ μέσα καὶ θρηνεῖ ὅτι ἡ τύχη τὸν κατεδίκασεν ὡς λέγει, «εἰς τὴν Σκυθίαν νὰ διάγῃ.» Ἐλπίζει πάντοτε ἐν τούτοις ὅτι θὰ ἔλθῃ ν' ἀποθάνῃ καὶ νὰ ταφῇ ἐδῶ καὶ γράφει ἐμμέτρως τὸ ἐπιτύμβιόν του «Νά, ὁ Φινίτης ἐνθάδε κεῖται! . . .» καὶ θέλει νὰ τὸν θάψουν μαζὶ μὲ τὰ ὅπλα ποὺ εἶχε στὸ Δραγατσάνι.

Ἀπὸ τὸν περισωθέντα τοῦτον ἐκ τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς τοῦ Δραγτσανίου πολεμιστὴν ἔχομεν

καὶ ἄλλα τινα ἀκόμη ὀνόματα τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης νεότητος ἄγνωστα ἀλλοθεν. Εἶναι ὁ Δημήτριος Βιζυηνὸς καὶ ὁ Σκαμνελίτης Φόκιας περὶ ὧν λέγει «εὐχαρίστως εἶδα τούτους ἄτρομοι νὰ πολεμοῦν». Καὶ ὅμως ὁ Φόκιας ἦτο ἀκόμη ἓν μειράκιον, τὸ ὁποῖον ὁ Φινίτης εἶχε συστήσει εἰς τὸν ἀρχηγὸν Σοῦτσον νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν του. Εἶναι ὁ Δημήτριος Βεϊτσινός, ὁ γενναῖος σημαιοφόρος. ὃν ἠξεύρομεν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ***Ξενοφῶντος***, διότι πολλοὶ τῶν Ἑταιριστῶν φέρουσιν ἐπωνύμια ἀρχαιοπρεπῆ ἢ συμβολικά, Καρνεάδης, Πολυαίνης, Διογενίδης, Φοιβαπόλλων! Τὸν Πολυαίνην ὁ Φινίτης ἀποκαλεῖ ***σοφόν***, διότι φαίνεται εἶχε μεγάλως διακριθῇ εἰς τὰς σπουδάς του. Ἐπαινεῖ ἀκόμη τὸν Περραιβόν, ἄλλον ἢ τὸν γνωστὸν στρατηγὸν Χριστόφορον Περραιβόν, τὸν Γ'ονατᾶν, τὸν Ἠπειρώτην Οἰκονόμον. Ἀναφέρει καὶ τὸν Γενν̀άδιον ὡς Ἱερολοχίτην. Ἐξ ἄλλων πηγῶν γινώσκομεν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ τῆς **Φιλικῆς** ὑπῆρξεν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, εἰς ὃν αὐτὸς κατέτασσε καὶ ὥρκιζεν. Ἐπολέμησεν ὡς ἱερολοχίτης καὶ ὁ γεν. ὑπασπιστὴς τοῦ ἀρχιστρατήγου Λασσάνης, ὁ καὶ ὑπουργὸς χρηματίσας βραδύτερον ἐν Ἑλλάδι, ὅστις καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπογράφει «Λασσάνης, ***Ἱερολοχίτης***». (1)

Ὅτε τὸ στράτευμα ἐβάδισε πρὸς δυσμάς, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς τὴν περίχωρον τοῦ Βουκουρεστίου, ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης ἀντικατέστησε τὸν συνταγματάρχην Καντακουζηνὸν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ

(1) Εἷς τῶν μακρότερον ἐπιζησάντων Ἱερολοχιτῶν ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀρχικλητὴρ τοῦ Ἀρείου Πάγου *Γιαλοῦσης*. Ὑψηλὸς καὶ στιβαρὸς ἀνήρ, φυσιογνωμίας ἀγαθοτάτης, ἀπελάμβανε τῆς γενικῆς συμπαθείας καὶ ἐκτιμήσεως τῶν Ἀρειοπαγιτῶν, οἵτινες ἐφέροντο πρὸς τὸν γηραιὸν ἀγωνιστὴν μᾶλλον ὡς πρὸς πατέρα ἢ ὡς πρὸς ὑποδεέστερον.

Ἱεροῦ Λόχου, καθόσον ὁ Καντακουζηνὸς ἔμεινεν ἐν Μολδαυίᾳ ὡς ἀρχηγὸς μικρᾶς ἐφεδρείας. Ὁ Ν. Ὑψηλάντης διώκει συγχρόνως καὶ τὸ πυροβολικόν. Εἶχε σπουδάσει τὰ στρατιωτικὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὑπηρέτησε κατόπιν ἐν Ρωσσίᾳ.

Βαθεῖα ἦτο ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ***Ἱεροῦ Λόχου*** καὶ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων, προερχομένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἑξήκοντα ***Καπιτανιῶν***, αἵτινες ἀπετέλουν τὰς φρουρὰς τῶν ἡγεμονιῶν, ἐκ μισθοφόρων, Ἑλλήνων ἁρματωλῶν, Ρουμάνων Πανδούρων, Ἀλβανῶν, Σέρβων καὶ Βουλγάρων ἀκόμα, οἵτινες πάντες κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα διωκοῦντο ὑπὸ ἀρχηγῶν Ἑλλήνων, ὧν οἱ κράτιστοι ἦσαν οἱ ὀνομαστότεροι ἕλληνες στρατιωτικοὶ τῆς ἐποχῆς ὁ ἐκ Πάτμου Σάββας Φωκιανὸς Καμινάρης καὶ ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, μαχόμενοι καὶ διακρινόμενοι πρὸ τῆς ἡμετέρας Ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὰς ρωσσικὰς καὶ ὑπ' αὐτὰς τὰς τουρκικάς, ὁ δεύτερος, σημαίας, ἐνῷ ὁ Γεωργάκης καθίσταται εἷς τῶν κρατίστων ὑπαρχηγῶν τοῦ γενάρχου τῆς σερβικῆς δυναστείας Καραγεώργη. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἀγωνισταὶ οὗτοι ἔχουσιν ἐπάγγελμα τὸ στρατεύεσθαι καὶ ἔχουν ἤδη πολλῶν ἐκστρατειῶν μετάσχη, εἶναι ἀληθινοὶ θετεράνοι, ἀλλ' ἔχουν καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν μισθοφόρων καὶ ἔχουν ἀκόμη τὸ ἐλάττωμα ὅτι δὲν ὡμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἐκ διαφόρων φυλῶν προερχόμενοι καὶ ἴσως δὲν ἔχουν καὶ ὅλοι τὰς αὐτὰς βλέψεις. Ἕκαστος λοιπὸν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀποσύνθεσιν τὴν ὁποίαν ἐπήνεγκεν εἰς τὸ στράτευμα τοῦτο τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν τὸ ἄγγελμα τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ὑψηλάντου ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. τὸ ὁποῖον ὡς κεραυνὸς ἐν εὐδίᾳ ἐξερράγη μίαν καλὴν πρωΐαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Λιποψυχίαι καὶ λιποταξίαι ἐπηκολούθησαν καὶ τὸ στράτευμα

κατῆλθεν ἀπὸ δωδεκακισχιλίων ἀνδρῶν εἰς ἑπτακισχιλίους. Δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς αὐτοὺς τὸ στράτευμα τοῦ Σάββα, ἀμφιβόλου πίστεως, καὶ τὸ στράτευμα τοῦ Τούδορ Βλαδιμηρέσκου κατὰ βάθος ἐχθρικόν. Τὸ νέον αὐτὸ περιβάλλον ἐπηρέασε καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ***Ἱερὸν Λόχον***, ὅστις πικνότερος πρότερον, ἠραιώθη νῦν εἰς πεντακοσίους ἄνδρας. Ἔμειναν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ ὅσοι πράγματι εἶχαν ἀποφασίσει νὰ ἀποθάνουν. Διότι τὸ μικρὸν στράτευμα τοῦ Ὑψηλάντου ἦτο προφανὲς ὅτι εἶχε κατακασθῆ. Ὄχι μόνον πανταχόθεν ἐκυκλοῦτο ὑπὸ ἐχθρῶν, βορειόθεν ὑπὸ Αὐστριακῶν, νοτίως ὑπὸ τῶν Τούρκων, προελαυνόντων εἰς τρεῖς φάλαγγας ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτὰ τὰ βήματά του ἐφύτρωναν πολέμιοι ἡ προδόται, αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῆς χώρας, ἥτις ἐθεώρει ἑαυτὴν καταδυναστευομένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ὀσποδάρων. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν βροχαὶ καὶ πλημμύραι, διότι εὑρισκόμεθα εἰς τὸ ἔαρ καὶ οἱ στρατιῶται πνίγονται εἰς τὸν βόρβορον. Ὑποφέρει φυσικὰ περισσότερον πάντων ὁ πεζοπορῶν Ἱερὸς Λόχος, διότι τὸ πλεῖστον τῶν ἐπιλοίπων στρατευμάτων εἶναι ἔφιπποι. Τὰ σώματα τοῦ Ὀλυμπίου, Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Δούκα, Καραβιᾶ εἶναι σώματα ἱππικά, τὰ δὲ λοιπὰ λίαν ἐλαφρὰ καὶ ἔχουν τὴν θαυμασίαν ἑλληνικὴν κάπαν. Αἱ κακουχίαι ἀφῄρπασαν μίαν ἑκατοντάδα ἀκόμη ἱερολοχιτῶν.

Προσθέσατε τώρα καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν ἀρχηγοῦ ὅλως ἀκαταλλήλου πρὸς διεύθυνσιν ἁρματωλικοῦ στρατεύματος. Ἁρματωλὸς ἢ κλέφτης ἤθελε φύγει πρὸς τὰ βουνὰ τῶν Καρπαθίων, ἐπιφυλάττων βραδύτερον ὀδυνηρὰς ἐκπλήξεις διὰ τοὺς Τούρκους. Ἀλλ' ὁ μαθητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Εὐελπίδων τῆς Πετρουπόλεως, ὁ παλαίμαχος τῆς μάχης τῆς Λειψίας, ὁ ἀποβαλὼν τὸν βραχίονά του εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ἤξευρεν ἄλλον

πόλεμον ἀπὸ τὸν διαγραφόμενον εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ζομινὶ ἢ τοῦ Κλαούζεβιτς, οἱ ὁποῖοι εἰς οὐδὲν ἠδύναντο τώρα νὰ τὸν ὠφελήσουν.

Μεθ' ἕλα ταῦτα ὑποχωρῶν διὰ τῆς Μικρᾶς Βλαχίας προσεπάθει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν προπόδων τῶν Καρπαθίων, στρέφων τὸ μέτωπόν του πρὸς Νότον. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις τὸν τρόπον τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Ρουμανίας. Μετὰ κοπιώδεις πορείας οἱ Ἕλληνες κατέληξαν ν' ἀναπτυχθῶσι πρὸ τοῦ Ριμνίκου, κειμένου πρὸ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῶν Καρπαθίων καὶ βλέπουσι πρὸς Νότον, ἐκτείνοντες τὴν μὲν δεξιὰν πτέρυγα πρὸς τὸ Πλογιέστι, βορείως τοῦ Βουκουρεστίου, τὴν δὲ ἀριστερὰν πρὸς τὸν ποταμὸν Ὄλτ. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον φθάσει ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Κραϊόβαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν ὑποστῇ πρώτην τινα μεγάλην συμφορὰν ἐκ τῆς προελάσεως ταύτης τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην, ὅστις τὴν πρώτην τῆς 27ης Μαΐου 1821, ἡγούμενος ἰσχυρᾶς δυνάμεως ἐπέπεσεν ἀπροσδοκήτως κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν ὀχυρὰν μονὴν τοῦ Νοτσέτου καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀποσπάσματος τοῦ Κολοτρώνη. Ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης Δασκούλιας, ἐξάδελφος τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήσου, ἦτο παλαιὸς λοχαγὸς τοῦ «Ἀλβανικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑπτανήσου, τοῦ «regiment albanais», διοργανωθέντος ὑπὸ τοῦ γάλλου συνταγματάρχου Μινῶ ἐπὶ Ναπολέοντος. Ἦτο ὁ καλλίτερος στρατηγὸς τῶν παραδουναβίων μετὰ τὸν Ὀλύμπιον καὶ τὸν Σάββαν. Ἐδεξιώθη τὸν Κεχαγιά-μπεην ὅπως τοῦ ἔπρεπε. Ἀποβαλὼν πολλοὺς στρατιώτας, ὁ τοῦρκος στρατηγός, ἦλθε πρὸς τὰ ὀπίσω ἀναμένων τὰς ἐφεδρείας του, καὶ παρασκευάζων νέαν ἐπίθεσιν. Ὁ Ὑψηλάντης, εἰδοποιηθείς, ἐνίσχυσε τὸν ἐν Νοτσέτῳ Κολοκοτρώνην διὰ τῶν ἱππαρχιῶν τοῦ Γερασίμου

Ὀρφανοῦ καὶ τοῦ Δούκα Κωνσταντίνου Ντελμπεντέρη. Ὁ Κεχαγιάμπεης μετ' ὀλίγον ἐπανῆρχισε τὴν ἐπίθεσιν. Ἡ θαυμασία ἄμυνα τῆς φρουρᾶς τοῦ Νοτσέτου ὑπὸ τοὺς ἡρωϊκούς της ἀρχηγοὺς Σαχίνην καὶ Σφήκαν καὶ ἡ λαμπρὰ ἐπίθεσις τῶν ἱππέων τοῦ Ὀρφανοῦ καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀγωνιζομένου ὅπως σώσῃ τοὺς ἐν τῇ μονῇ πεζούς του, ἀπέκρουσαν καὶ διὰ δευτέραν φορὰν τοὺς Τούρκους. Ἀπροσδοκήτως ὁ Δούκας, τεταγμένος ἐν ἐφεδρείᾳ, εἴτ' ἐκ παρεξηγήσεως, εἴτε διότι ἔχασε τὴν κεφαλήν του, κατέλιπε τὴν θέσιν του μετὰ τετρακοσίων λαμπρῶν ἱππέων, τῶν ἀρίστων ὅλου τοῦ στρατεύματος. Καὶ ὄχι μόνον ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ εἰσπεσὼν εἰς τὸ κύριον στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου, ἐν Τιργοβίστῃ, ἔντρομος, φωνάζων ὅτι μόνον τὸ σῶμά του ἐσώθη, ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν καὶ προὐκάλεσε τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ Τιργοβίστης καὶ ἀποθηκῶν, τῶν μόνων ἀποθηκῶν αἵτινες ἔμενον ἀκόμη εἰς τὸ στράτευμα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ στρατὸς ὥδευσε διεσκορπισμένος καὶ ἄνευ ἐφοδίων πρὸς βορρᾶν καὶ ἔφθασεν εἰς Ρίμνικον, διαβὰς ὑπὸ ἀκατάπαυστον βροχὴν καὶ τῶν πάντων στερούμενος, τὸν Ἀλούταν. Ὁ Ὑψηλάντης τέλος κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸ Ρίμνικ πεντακισχιλίους πεζοὺς καὶ 2500 ἱππεῖς καὶ ἀριθμόν τινα πυροβόλων.

Ἀλλ' ἡ τουρκικὴ πρωτοπορεία ἐνεφανίσθη ἤδη ὑπὸ τὸν Καρα-Φεΐζ εἰς ὀκτάωρον ἀπὸ τοῦ Ριμνίκου ἀπόστασιν καὶ κατέλαβε τὸ Δραγατσάνι. Ὁ Ὑψηλάντης ἐπιθυμῶν νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του, νὰ δώσῃ ἀέρα εἰς τὸ στράτευμά του, διέταξε περιωρισμένην ἐπίθεσιν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἰς τὸ στρατόπεδόν του εἶχε πλέον ἐγκαθιδρυθῇ ἡ ἀναρχία. Ὁ ἀρχηγὸς εἶχεν ἀπαγορεύσει νὰ συμπλακῶσι πρὶν ὁ ἴδιος ἔλθῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Τὴν 6ην μάλιστα Ἰουνίου ὁ ὑπαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος

ἐπιθεωρῶν τὰς θέσεις συνήντησε τὸν ἵππαρχον Καραβιᾶν Βασίλειον εὑρισκόμενον μετ' ὀκτακοσίων ἱππέων ἐν προφυλακῇ. Γνωρίζων δὲ καὶ τὴν ὁρμητικότητα τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου καὶ πόσον φοβερὸν ἦτο τὸ ἱππικὸν τῶν Τούρκων Δελήδων κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπέλασιν, εἶπε ρητῶς εἰς τὸν Καραβιᾶν, κατὰ τὸν πάσης πίστεως ἄξιον Ν. Σπηλιάδην, νὰ προσέξῃ νὰ μὴ προκαλέσῃ μάχην, ἀλλὰ νὰ περιμείνῃ τὴν αὔριον, διὰ ν' ἀναλάβουν οἱ παθόντες ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὴν πεῖναν στρατιῶται καὶ πλησιάσῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὸ σῶμα του, ὡς καὶ ὁ Ὑψηλάντης μὲ τὴν ἐφεδρείαν. Οὗτος ὅμως εἴτε ἐκ φθόνου πρὸς τὸν Ὀλύμπιον, ἀπολαύοντα τῆς γενικῆς ὑπολήψεως διὰ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ὑπεροχήν του· ἢ τετυφωμένος —ἐξακολουθεῖ πάντοτε ὁ Σπηλιάδης εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του—διότι πρῶτος αὐτὸς εἰς τὸ Γαλάζιον εἶχε καταστρέψει ὀλίγους Τούρκους καὶ εἶχε πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσῃ καὶ εἰς τὸ Δραγατσάνι καὶ θ' ἀπολαύσῃ μόνος τὴν δόξαν τῆς νίκης, ἀφοῦ ἔπιε πολύ, κατὰ τὸν Σπηλιάδην, ἐκινήθη ἐναντίον τῆς θέσεως Σερμπανέστη προκαλῶν τοὺς Τούρκους εἰς μάχην

Δὲν εἶχε εἰδοποιήσει κἂν τὸ Ἀρχηγεῖον, ὑποτιμήσας πάντως τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο εὑρέθη πρὸ ὀδυνηρᾶς ἐκπλήξεως. Διεσκορπίσθη, ἔχασε τὰ πυροβόλα του καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ μέρους τῶν ἰδικῶν του ἐκυκλώθη. Καὶ τώρα ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἡ ἀλησμόνητος σελίς. Ἀγγελιαφόρος τοῦ Ὀλυμπίου, τρέχων ἀπὸ ρυτῆρος πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον διὰ νὰ δώσῃ εἴδησιν περὶ τοῦ κινδύνου, εἰδοποιεῖ καθ' ὁδὸν τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην, ὅστις συμπαραλαβὼν τὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ τέσσαρα πυροβόλα σπεύδει πρὸς τὸ πεδίον τῆς συμπλοκῆς. Οἱ Ἱερολοχῖται εἶναι τώρα μόνον 373 ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν των. Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν 7ην Ἰουνίου 1821. Τὴν προτεραίαν ὁ Γ. Ἀρχηγὸς

εἶχεν ἐπιθεωρήσει αὐτούς. Ἦσαν 375 καὶ βαρύθυμος ὡς ἦτο ἐκ τῶν προηγηθέντων ἀτυχημάτων καὶ λιποταξιῶν εἶπεν, ὅτι ὅσοι ἤθελον ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἀπέλθουν ὡς ὁ Δούκας καὶ οἱ ἄλλοι εἰς Τρανσυλβανίαν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐκινήθη ἐκ τῶν τάξεων καὶ μόνον δύο βαρέως ἀσθενεῖς καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ βαδίσωσιν ἐστάλησαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἰατροῦ.

Εἰς εἴκοσι καὶ μόνα τῆς ὥρας λεπτὰ οἱ ἄλκιμοι νεανίαι καταφθάνουσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μὲ τὴν μουσικὴν παιανίζουσαν τὸ ἐμβατήριον τῶν Ἑταιριστῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ποιηθὲν διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀκροβολιστὰς τοῦ Βοναπάρτου ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν ὁποίων τὴν ἱστορίαν ἔχω διηγηθῇ εἰς τὸ περὶ τοῦ συνταγματάρχου Νικολάου Παπάζογλου ἢ Τσεσμελῆ δημοσίευμά μου. Ὑπὸ τοὺς ἤχους λοιπὸν τῆς μουσικῆς τοῦ «Φίλοι μου συμπατριῶται» προχωροῦσι, λέγει ὁ Σπηλιάδης, ὡς ἀσπίδες τὰ στήθη των προβάλλοντες καὶ μάχονται πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ μάχεται μετ' αὐτῶν ἀπηλπισμένος ὁ ἀπερίσκεπτος Καραβιᾶς μετὰ ἑξήκοντα μόνον ἱππέων, οἵτινες τοῦ εἶχον ἀπομείνει. Ἐν τούτοις σπεύδουσι καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ σώματα πρὸς βοήθειαν ἀλλὰ δὲν ἔχουσι καμμίαν συνοχὴν καὶ διαλύονται ὡς ὁ καπνός. Μένει νῦν ἐν τῷ ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ σχεδὸν μόνος ὁ Ἱερὸς Λόχος. Ὀκταπλάσιαι ἀκριβῶς δυνάμεις τὸν κυκλώνουν καὶ τὸν καταπυροβολοῦν. Οἱ Τοῦρκοι ἱππεῖς στροβιλίζουν περὶ αὐτὸν ὡς δαίμονες καὶ ὅμως ἐξακολουθεῖ μετωπηδὸν τεταγμένος, βαδίζων, ἱστάμενος, πυροβολῶν καὶ πάλιν βαδίζων. Ὁ διοικητής του τέλος, ὅταν ἐκαλύφθη πανταχόθεν, τὸν σχηματίζει εἰς τετράγωνον τάξας εἰς τὰς γωνίας τὰ πυροβόλα. Ἀλλὰ τὰ πυρομαχικὰ ἐξαντλοῦνται ταχέως ἀπολεσθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Τιργοβίστῃ· αὐταὶ αἱ θρυαλλίδες ἐλλείπουν «καὶ οἱ Ἕλληνες πυρο-

ἔστοῦσι τὰ πυροβόλα των μὲ τὰ πιστόλια των» λέγει κάποιος αὐτόπτης μάρτυς τοῦ ἀγῶνος. Ὅλαι αἱ ἔφοδοι ἀποκρούονται. Πυροβολοῦν καὶ πυροβολοῦν ἀπαύστως, φλογίζονται αἱ στολαί των, ἀνάπτουν τὰ μαλλιά των, τὰ ὁποῖα ἔφερον μακρά. Ἀλλὰ τώρα λογχομαχοῦν, διότι οἱ Τοῦρκοι πίπτουν μὲ τοὺς ἵππους ἐπὶ τῶν γραμμῶν καὶ θέλουν νὰ τὰς διασπάσουν ρίπτοντες ἐπ' αὐτῶν τοὺς ἵππους. «Σακὶν ! παραδοθῆτε» φωνάζει πρὸς τοὺς ἑκατοντάρχους ὁ Καραφεΐζ. «Σᾶς ἐγγυῶμαι τὴν ζωήν». «Οἱ Ἕλληνες δὲν παραδίδονται» ὀρύεται τὸ τάγμα ὁλόκληρον. Συμφωνοῦν εἰς τοῦτο ὅλαι αἱ μαρτυρίαι.

«Μιὰ χούφτα Μαυροφόρων μὲ χιλιάδας πολεμοῦσαν»

λέγει ὁ μαχητὴς τοῦ Δραγατσανίου σπαθάριος Φινίτης,

«Σκονισμένοι, ματωμένοι καὶ τὸν θάνατον νικοῦσαν».

Ὅλοι οἱ ἑκατόνταρχοι ἐφονεύθησαν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον. Πρῶτος ὁ Σοῦτσος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Σούτσου, τυῦ ἀνιδρύσαντος τὸ κενοτάφιον τῶν Ἱερολοχιτῶν, εἷς γιγαντόσωμος νεανίας. Ἔπεσεν ἑπτάκις τραυματισθείς. Ὁ γηραιὸς στρατιώτης Φινίτης λέγει τὴν χαράν του μὲ τὴν ὁποίαν τὸν εἶδε τὸν Σοῦτσον νὰ μάχεται ὡς μυθικὸς ἥρως. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αὐταὶ αἱ ἐκ τοῦ συστάδην μάχαι εἶχον κάτι τι τὸ ἐπικόν. Τελευταῖος ὁ Δρακούλης, ὁ «τραγικὸς Δρακούλης» ὡς λέγει ὁ Φινίτης, παίζων μὲ τὴν λέξιν, δηλοῦσαν καὶ τὸ τραγικόν του τέλος καὶ τὴν ἰδιοφυίαν του ἐν τῇ δραματικῇ τέχνῃ. Μεταξὺ τῶν νεκρῶν συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ ἀξιωματικὸς καὶ γυμναστὴς τοῦ λόχου, Ἑλβετὸς φιλέλλην Henry Bordier.

Διακόσιοι Ἱερολοχῖται ἔμειναν νεκροί. Τριάκοντα δ' ἑπτὰ τραυματίαι. οἵτινες καὶ ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οὐδεὶς ὑγιὴς αἰχμάλωτος ἀριθμεῖται.

Οἱ λοιποὶ 136 μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Λασσάνης, ἐσώθησαν ὑπὸ τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου.

Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, ἀνὴρ ἀφαντάστου τόλμης καὶ δεξιότητος, ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ὑψηλάντου διήλασε μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἱππικοῦ του διὰ μέσου τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους, διὰ τῆς Τρανσυλβανίας, διὰ τῆς Μπουκοβίνας, καὶ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Μολδαυίαν διὰ νὰ ὀχυρωθῇ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σέκου, καὶ τέλος ν' ἀνατιναχθῇ μετ' αὐτῆς καὶ τῶν πολιορκητῶν εἰς τὸν ἀέρα, ἤτο τότε εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τοῦ Δραγατσανίου ἀπόστασιν στρατοπεδευμένος, ἀλλ' ἤκουσε τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων καὶ ὥρμησε μὲ ὅσους ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ προχείρως, ὑποπτεύων τι τὸ ἀπευκταῖον. Οὐδέποτε εἶχε πολεμήσει ὡς ἐπολέμησε τὴν ἡμέραν ἐκείνην διὰ νὰ σώσῃ τοὺς Ἱερολοχίτας. Ἐμάχετο ξιφήρης ἕως οὗ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτὸν ἡ ἵππος του, θαυμάσιον τὴν καλλονὴν ζῶον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁμιλοῦν ὁ Φιλήμων, ὁ Σπηλιάδης, ὅλοι ὅσοι ἔγραψαν διὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Ὀλύμπιος ἐθρήνησεν ὡς ἴδιον τέκνον. Τέλος βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Πανδούρων τοῦ Ρουμάνου Ἰωανίτσα Χόρκα κατώρθωσε νὰ σώσῃ τοὺς 136 ὑπολειφθέντας ἱερολοχίτας, μαχομένους πάντοτε, μέχρις οὗ εἰσῆλθον εἰς ἐγγὺς πυκνὸν δάσος εἰς ὃ δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσδύσωσιν οἱ ἱππεῖς. Καὶ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν τοῦ Ὑψηλάντου ἠκολούθησαν τὸν Γεωργάκην Ὀλύμπιον εἰς Κόζιαν, ἀποφασίσαντα νὰ πολεμήσῃ μέχρι τελευταίας πνοῆς του. Εἰς τοὺς Προξένους τῶν Δυνάμεων, μεσιτεύοντας περὶ συνδιαλλαγῆς πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ λέγοντας ὅτι ματαιοπονεῖ, ἀφοῦ ὁ ἀγὼν τῆς ἐλευθερίας ἔπαυσε πλέον: «Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Ὀλύμπιος, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε διὰ τὸν στρατιώτην ὁ ἀγὼν τῆς τιμῆς».

Ὁ διοικητὴς τῶν Ἱερολοχιτῶν Νικόλαος Ὑψη-

λάντης, κατατραυματισθεὶς καὶ κατακρημνισθεὶς λιπόθυμος τοῦ ἵππου του, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὁ Σέρβος, πρώην ἀρχιμανδρίτης, κατόπιν ρῶσσος ἀξιωματικὸς καὶ νῦν φιλικός, ἐπιπεσὼν ὡς ἀετὸς κατὰ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ἀνέτρεψε, τοὺς ἐφόνευσε καὶ ἥρπασε σώζων ἐπὶ τοῦ ἰδίου του ἵππου τὸν Ὑψηλάντην. Τὰ πυροβόλα καὶ αἱ ἀποσκευαὶ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ σημαία. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Ὁ λόρδος Βύρων ἐρωτῶν ἔτη τινὰ πρότερον εἰς τὸν Γκιαούρ, «πότε ὅμοιος μ' ἐκείνους (τοὺς ἀρχαίους) θὰ φανῇ τις ἥρως νέος» μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἐλάμβανε πρώτην τινα ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν. Δὲν εἶχε νὰ παραπονεθῇ. Οἱ Ἱερολοχῖται τοῦ Δραγατσανίου ἀξίζουν τοὺς τριακοσίους ἐν Θερμοπύλαις(1).

Πρὸ πολλῶν, πολλῶν ἐτῶν ὅτε κατέλιπον τὰ ἐδώλια ταῦτα, ἐτάχθην, προτάσει τοῦ ἀειμνήστου Μιστριώτου, ἡγήτωρ τῶν φοιτητῶν οἵτινες ἀντιπροσώπευσαν τὴν ἑλληνίδα νεότητα εἰς τὸ ἐν Γιουργέβῳ παμβαλκανικὸν συνέδριον τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδαστῶν. Ἐκεῖ ἐγνωρίσαμεν τὸν ἑλληνικῆς καταγωγῆς γέροντα

(1) Αὐτοὶ οἱ ἱερολοχῖται τὸ προηγθάνοντο καὶ ὁ Σοῦτσος ἔγραφε δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ δράματος:

«Ἐν Δραγατσανίῳ 5 Ἰουνίου 1821.

Φίλτατοι ἀδελφοί,

Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὰς ἐσχατιάς της αὐτὰς συνήλθομεν τριακόσιοι, ἐκλεκτοὶ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ σήμερον μαχηταὶ τῆς ἐλευθερίας.

Μὴ τὸ αἷμα ἡμῶν προώρισται νὰ γαράξῃ τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν τοῦ μέλλοντος Ἑλληνικοῦ Κράτους. . . . . .

«Ἀλλ' ἂν ἡμεῖς πέπρωται ν' ἀποθάνωμεν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, γράψατε σεῖς εἰς τὴν ἐπιτύμβιον ἡμῶν πέτραν:

«Ἐνταῦθα κεῖνται οἱ τριακόσιοι τῆς Νέας Σπάρτης,
μὴ φροντίσαντες νὰ μᾶς εἴπωσιν οὐδὲ τὰ ὀνόματά των...»

συνταγματάρχην Παπάζογλουν, ἀδελφὸν ἀξιωματικοῦ Ἱερολοχίτου καὶ στήσαντα τὴν ἀναμνηστικὴν στήλην, ἥτις ἡμικατεστραμένη ὑπῆρχεν ἀκόμη πρό τινων χρόνων εἰς τὸ Δραγατσάνι. Μᾶς ἔδωκε καὶ ἰχνογράφημα αὐτῆς λέγων ἐνδακρυς· «Χαίρω ὅτι πρὶν ἀποθάνω ηὐτύχησα νὰ ἴδω τὴν διάδοχον τῆς ἐν Δραγατσανίῳ πεσούσης νεότητα ἐπισήμως παρισταμένην ἐν τῇ χώρᾳ ὅπου ἐδοξάσθη ὁ Ἱερὸς Λόχος».

Οἱ φοιτηταί, στέφουσι κατ' ἔτος τὸ μνημεῖον τῶν Ἱερολοχιτῶν, μακρυνθέν, δὲν γνωρίζω διατί, τοῦ Πανεπιστημίου, μετατοπισθὲν ἀπὸ τὴν θέσιν ποῦ τὸ ἔστησεν ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος. Εἶνε ἄξιοι συγχαρητηρίων, ἐπιτελοῦντες ἀνελλιπῶς τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἀλλ' ἴσως εἶναι καιρὸς νὰ καταστῶσι πληρέστερα τὰ μνημόσυνα ταῦτα. Ἂν μεταξὺ τοῦ προγράμματος τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βίου, διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται φιλότιμος προσπάθεια ὅπως ὀργανωθῇ, εἶναι, καὶ πρέπει νὰ ἦναι αἱ ἐκδρομαί, θὰ παρασκευασθῇ ἴσως καμμίαν ἡμέραν, μία μεγάλη καὶ ἱερὰ τοιαύτη. Διατρέχουσα τὴν χερσόνησον, τῆς ὁποίας πᾶσα σπιθαμὴ ἐγκλείει καὶ μίαν ἐθνικὴν ἀνάμνησιν, διὰ Σερβίας καὶ Ρουμανίας, θὰ καταλήξῃ εἰς Δραγατσάνι, ὅπου ἀχνίζει ἀκόμη τὸ αἷμα τῶν ἡρώων, διὰ ν' ἀναστηλώσῃ δι' Ἕλληνος καλλιτέχνου, τὴν ἀνατραπεῖσαν στήλην ὑψηλοτέραν καὶ λαμπροτέραν καὶ ἀνταξίαν τοῦ ἀναστήματος τῶν πεσόντων πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ σημερινὴ νεότης δύναται νὰ εἴπῃ:

«Ἤλθαμε νὰ σᾶς χαιρετίσωμεν μὲ τὰς σημαίας τοῦ Μπιζανιοῦ, τῶν Γενιτσῶν, τοῦ Κιλκίς, τῆς Κρέσνας, τοῦ Σαρκὺκ-Λεγέν, τῆς Τζένας, τῆς Δοϊράνης, τῆς Ἔλλης καὶ τῆς Τενέδου, καὶ νὰ σᾶς εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ νεότης δὲν ἐλησμόνησε τὸ παράδειγμά σας. Οὔτε θὰ τὸ λησμονήσῃ ποτέ!»